

Készülő antológiánkban versek, rövid prózai írások, festmények és lírai jegyzetek idézik meg a haza, a szülőföld szeretetét – a honi tájak, a főváros szépségét és kopárságát, a magyar történelem fontos eseményeit és szereplőit, kitaszítottsgot, üldözöttséget, emigrációt és honvágyat; a hazatalálás sóvárgását. A kötet megjelenéséig izeltőket közlünk.

Kassák Lajos: HONVÁGY

Szétdobálom mindenem
ne kínozzon semmi
se súly se szín se forma.

Éég nekem
furcsa
emberségemet cepelnem.

A fák égre vetett árnyfoltjai
s néhány eltévedt hang
kísér.

Magába fogad a csend
jó hazám
ahol én is része leszek
a semminek.

„Honvágý” szavunk furcsa, kettős értelmet hordoz. Első értelmét mindenki ismeri, így használjuk minden hétköznap. De nemcsak arra lehet gondolni, hogy valaki hazájától kényszerűségről távol vágyakozik az elveszett otthon után, hanem arra is, hogy az ember – alkalmasint tekintet nélkül tartózkodási helyére – hajlamos „hazavágyni”, és pedig nem valami kósza hangulattól vezérelve, hanem lelke mélyéből és igazán. Így honvágya lehet valakinek az ókori Hellász iránt – mint némely költőknek, habár sose éltek benne –, vagy Párizs iránt – mint volt egy időben más művészeknek, habár sose jártak ott. De előfordulhat, hogy az embert úgy kínozza a honvágý a hazája iránt, hogy közben benne él; mert érzi, ez a haza nem esik egybe azzal a hazával, amelyben csakugyan élni lehetne. Otthonról hazavágyni pedig sokkalta kilátástalanabb, mint távoli helyekről, ahonnet a távolságnak hála, úgy tetszik, az otthon körvonalazható alakokkal, emlékekkel és megfeleltethető házaknak, vizek szagának, dombok vonulatának. Ez a másik fajta honvágý nem ismeri a kiskapukat, cserébe viszont az előző felszínes nosztalgiánál sokkalta személyesebb, intenzívebb és közölhetetlenebb: mivel egyértelmű tárgya sincs, olyan, mintha iránya sem lenne. De megkockáztatom: csakis ez a közölhetetlen valami a honvágý.

NACSINÁK GERGELY ANDRÁS

Illyés Gyula: DÉL BEN

Egy nyír, egy nyár, egy sornyi krumplágy,
a krumpli közt egy törpe délibáb,
egy napraforgó... félszegen ezek
várják tőlem, hogy versbe lépjenek
és mint az emberek
a pusztáról tán elkerüljenek –
Mert meggyűlölven bús szülőhónát
már futna innen mindenki tovább;
a cséplőgép pelyvafelhőiből
a részesek és ökreik mögül
a béresek, – ki csak vágyódni tud,
gémilábával a keshedt csordakut,
a délibábban tocsogó akác –
s én is, mint nyája után a juhász.

'36-ban, a Puszták népe megjelenésének évében született és a Nyugatban látott napvilágot a vers – milyen csüggesztő, ha ma is időszerűnek érezzük a fasizálódás társadalmi közérzetét dokumentáló művet. A vers mesésen indul. Ilyés a címbeli időpont megjelölése után a helyet jellemzi a felsorolással. A két fa és a krumplisor közt feltűnik egy törpe délibáb, egy napraforgó is, és itt, a harmadik sor közepén egy pillanatra megáll a vers... A folytatással pedig a költészet magasába emelkedve az olvasót is beavatja:...félszegen ezek várják tőle, hogy versébe lépve tán elkerüljenek pusztai élőhelyükről, mint az emberek. Furcsa beszéd, s érezzük: a déli nap káprázata is belejátszik, holott minden kétséget kizáróan: ez a valóság. Újabb felsorolás következik, most a pusztán élő emberek életképeiből, s a kemény indoklás is elhangzik: Mert meggyűlölven bús szülőhónát / már futna innen mindenki tovább... ki csak vágyódni tud. S hogy konkrétan ki? A részesek, a béresek, s egy emblemikus képpel: gémlábával a keshedt csordakut. Záró szomorúságként még azt is kiböki: s én is, mint nyája után a juhász, ami az előző sorra, a délibábban tocsogó akácra rímel, s ezzel kikerekíti a Délben látletét.

HORGAS BÉLA

Orbán Ottó: A DÁN KIRÁLYI FŐSZÁMVEVŐ JELENTÉSE A FORTINBRAS AND FORTINBRAS CÉG ÁTVILÁGÍTÁSÁRÓL

az a legleverőbb hogy lehetett volna belőlük akár egy jó kezdőcsapat is
jó időben született újszülöttek
egy új történet első mondatai
a tiszta lap amelyen nem dereng föl a diktatúra vízjele
nem lettek sem azok sem ezek
rókafiak nyomakodtak elő a rókalyukakból
rókaagyakba való eszmékkal
hogy a történelmet gólra játsszák
a vesztest pedig a legjobb sárba taposni

akkor legalább nem sokat pofázik
rendőrállamban nőttek föl
szabadságnak azt gondolták hogy mától fogva a rendőr nekik tiszteleg
a népről meg azt hogy vasreszelék
melyet egy mágnessvással állíthatnak át a megkövetelt irányba
a fiatalság mindig a menny küldötte
kivéve azt amikor nem
kivéve azt amikor az ördög megvakítja
hogya ne lásson mást a folyó vizében
csak önnön tükörképét mint a magába szerelmes Narcissus
Dánia dán föld mindig is az volt mindig is az lesz
az államgép rohad valami búzlik
valami elveszett a vissza nem térő esély
polcra lopott koronát olcsón megszámtunk
a szellem páncélja új a módszer a régi
ahogy a végkifejlet is
szerteszét a színen hullák számatlanul gyümölcshéj kutyaszar megégett könyvlapok

Vajon ki a dán királyi főszámvevő a dán trónra is igényt tartó norvég Fortinbras udvarában? Egy keserű Horatio, akinek nemcsak Hamlet – és a többiek – halálát kellett végignéznie, hanem Fortinbras bevonulását is? Az ígéretes Fortinbrasét, a harmadik apátlan árváét, akinek – Hamlettel és Laertes-szel ellentétben – rengeteg ideje volt; portyázhatott Lengyelországban, miközben a dánok kiirtották egymást. „E tartományhoz, úgy rémlik, jogom van”; „Menj, löjjenek sort!” Hamlet sokszor mutat példát, valaki hányszor helyezheti önmagát kívül a saját darabján; nem meglepő, hogy a tragédia végén kívülről érkezik trónutód. Ezt a példát követte Zbigniew Herbert is a Fortinbras gyászénekeiben; eggyel „kijebb lépve” az ő Fortinbrasa a halott Hamletet oktatja, mennyire nem volt semmilyen kézzelfogható projektje, mennyire elméleti ember, és nem pragmatikus, profi politikus, mint ő. Orbán Ottó még Herbert verséhez képest is „hátrább lép”, és a gúnyos, diadalmas lecke helyett velejéig csalódott, kegyetlenül szókimondó, hátborzongatóan pontos jelentést készít. Most már az új hatalom – aki magába szerelmes – az alany és a tárgy. Keveredik a 20. század iszonyata (hullák számatlanul, megégett könyvlapok) a Shakespeare „eredetijéből” jól ismert rémségekkel (államgép rohad, polcra lopott korona). Elviselhetetlen. Mert makacsul, ostobán, kíméletlenül ismétli önmagát: csak a szereplők mások. Már késő: a diktatúra vízjelként mindenbe beivódott, nincs hon, ahol a logikai alapképlet változna, egyedül a vissza nem térő esély vész el mindig, az ember marad önimádó szörnyeteg, a másikat és magát teszi tönkre, tiszta lapon kutyaszar... az új módszer a régi... Ezt már csak tódítani lehet. Mert ki is az átvilágító dán királyi főszámvevő?

KÁLLAY GÉZA